

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

อ.โพธาราม เป็น ๑ ใน ๙ อำเภอของ จ.ราชบุรี ตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง ลำน้ำสำคัญฝั่งตะวันตกของประเทศไทย พบการตั้งถิ่นฐานของผู้คนสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มาถึงสมัยทวารวดี ลพบุรี อยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ ผู้คนละแวกนี้จึงมีแม่น้ำแม่กลองเป็นจุดสนใจเลือกใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิต สร้างพื้นที่ลุ่มริมฝั่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งสะดวกแก่การคมนาคมภายหลังยังสัมพันธ์กับการสร้างทางรถไฟสายใต้

เขาเรียกว่า “โพธาราม” ตามภาษามอญ ซึ่งเป็นการเลียนแบบคำว่า “โพธาราม” ซึ่งคำบอกเล่าดังกล่าวไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเป็นที่มาของชื่อ “โพธาราม” จริงๆ หรือเป็นเพียงคำบอกเล่าปากต่อปาก แต่ที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนคือชื่อ “อ.โพธาราม” ได้ถูกตั้งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พลอยวงศ์โรจน์) เป็นปลัดมณฑลราชบุรี ซึ่งสมัยนั้น จ.ราชบุรียังมีฐานะการปกครองแบบมณฑล โดยได้มีการปรับปรุงเขตและนามตำบล และเห็นว่าการนี้

รู้จัก “โพธาราม” ถิ่นคนงามราชบุรี

เป็นตลาดริมน้ำแห่งใหญ่แห่งหนึ่งของลุ่มน้ำแม่กลองมีการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มครัวชาวมอญเชื้อสายเจ้าเมือง ๗ หัวเมืองที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ กลุ่มชาวจีนซึ่งเป็นพ่อค้าในตลาด กลุ่มชาวลาวชาวเขมร แต่ก็อยู่ร่วมกันด้วยความสงบร่มเย็น นับเป็นการบูรณาการที่ประสานสอดคล้องจนเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของชุมชนโพธารามแห่งนี้

การจัดตั้ง อ.โพธาราม นั้น แต่เดิม อ.โพธาราม ตั้งที่ว่าการอำเภออยู่ที่ปากคลองบางโดนด (ปัจจุบันอยู่ในท้องที่ต.บางโดนด) ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแม่กลองมีฐานะเป็นแขวงซึ่งเรียกกันในสมัยนั้นว่า แขวงเจ็ดเสมียน ขึ้นต่อจ.ราชบุรีเรียกฐานะเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๘ (ร.ศ. ๑๑๔) ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ย้ายที่ตั้งที่ว่าการอ.โพธารามจากปากคลองบางโดนด มาอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำแม่กลองในท้องที่ ต.โพธาราม เยื้องกับบริเวณวัดเฉลิมอาสน์ในปัจจุบัน และเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ก็ได้ย้ายที่ว่าการอำเภออีกครั้ง เนื่องจากบริเวณที่ตั้งเดิมนั้นเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก กระแสน้ำไหลเชี่ยวมาก เขาเซตพังทลายไปทำให้สถานที่แคบลง ดังนั้นจึงได้ย้ายมาสร้างใหม่บริเวณด้านทิศตะวันออกของสถานีรถไฟโพธาราม อันเป็นที่ตั้งของอาคารที่ว่าการอำเภอในปัจจุบัน

สำหรับชื่อ “โพธาราม” เล่ากันว่าสมัยก่อนคนเรียกว่า “บ้านโพธิ์ตาต้า” เพราะมีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่เป็นหมู่ และได้กลั่นหั่นโพธิ์ซึ่งเป็นบ้านของนายตาเตยเรียกกันติดปากว่า “บ้านโพธิ์ตาต้า” โดยสำเนียงของชาวจีนมักเรียกกันนี้ว่า “ผ้อไฉ่ลัม” และชาวมอญ

มีต้นโพธิ์ และมีวัด (อาราม) ทางราชการจึงตั้งนามว่า “ต.โพธาราม”

วิถีชีวิตของคนโพธาราม ส่วนใหญ่จะผูกพันเป็นเนื้อเดียวกันกับลำน้ำแม่กลองเส้นเลือดใหญ่ที่ใช้หล่อเลี้ยงชีวิต ก่อเกิดประเพณีสำคัญ อาทิ งานประเพณีแข่งขันเรือยาว ที่ได้กำหนดให้มีพร้อมงานประเพณีแห่ดอกไม้ของ ต.เจ็ดเสมียน เรือที่มาแข่งจะมาจากตำบลใกล้เคียงและจังหวัดใกล้เคียง งานประเพณีแห่ดอกไม้ทางสงกรานต์ ที่มีมามากกว่า ๑๐๐ ปี มีที่มาจากวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต หลังจากที่ชาวบ้านได้หาหนึ่ดหนึ่ดน้อยจากการทำนา ในเทศกาลสงกรานต์ชาวนานจะช่วยกันขนทรายจากแม่น้ำมาก่อพระทรายแล้วเก็บดอกไม้มาเพื่อประดับประดาตกแต่งเกวียนและขบวนแห่ ส่วนดอกไม้ที่เลือกจะนำไปสักการะกองน้ำป่าและนำไปปักที่กองพระทราย เป็นต้น โดยชาวโพธารามยังคงสืบสานประเพณีดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

สถานที่สำคัญที่บอกเล่าความเป็นมาของ อ.โพธาราม ที่น่าสนใจ อาทิ ตลาดวัฒนธรรมเจ็ดเสมียน ตลาดริมทางรถไฟที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีตเคยเป็นอำเภอก่อนเรียกว่า “อำเภอเจ็ดเสมียน” ได้ย้ายไปตั้งที่ ต.โพธาราม อ.โพธาราม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๘ ที่นี้เป็นจุดหมายให้พ่อค้าแม่ค้าทางบกเอาสินค้ามาแลกเปลี่ยนสินค้าทางน้ำ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ที่ ต.คลองตาตด ตามตำนานกล่าวว่าเป็นค่ายฝึกซ้อมรบเสือป่า ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของกิจการลูกเสือ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และทางราชการเห็นว่าสถานที่แห่งนี้มีความสำคัญจึงได้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านไร่แห่งนี้ จิตรกรรมผ่านผนังวัดคงคาราม เป็นวัดของพวกมอญซึ่งได้สร้างขึ้นโดยพญามอญ มีอายุประมาณ ๑๐๐ กว่าปี ตั้งอยู่ที่ ต.คลองตาตด อ.โพธาราม แต่เดิมได้ชื่อว่า วัดกลาง หรือ เกี้ยวใต้ และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เป็นผู้พระราชทานนามวัดนี้ว่า วัดคงคาราม ภายในอุโบสถมีพระประธาน แกะในทำด้วยศิลาแลงและปิดทอง ฐานพระพุทธรูปเป็นบัวคว่ำบัวหงาย จิตรกรรมผ่านผนังเป็นภาพละเล็กละน้อย ภาพที่ออกมาแต่ละภาพเหมือนถ่ายทอดจากต้นแบบที่มีชีวิตจริงซึ่งได้เขียนขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นภาพพุทธประวัติตอนต่างๆ ที่หาชมยาก อีกแห่งที่น่าสนใจคือ ถ้ำค้างคาว เขาช่องพราน มีถ้ำที่สวยงามคือ ถ้ำพระนอน ซึ่งมีพระพุทธรูปภายในถ้ำมากกว่าร้อยองค์ และภายในถ้ำมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์องค์ใหญ่ มีความยาวถึง ๙ เมตรเศษ สูง ๑ เมตรเศษ และถ้ำค้างคาว ภายในถ้ำมีค้างคาวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทุกวันในยามใกล้พลบค่ำ ตั้งแต่เวลา ๑๗.๓๐ น. เป็นต้นไป จะมีฝูงค้างคาวจำนวนมากบินออกจากถ้ำคล้ายกับควั่นที่ลอยออกมาจากปล่องไฟ และในเวลาเช้าค้างคาวจะบินเข้าถ้ำ หลังจากไปหาอาหารเรียบร้อยแล้ว ถ้ำสาวิกา ซึ่งมีความสวยงาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานชื่อเมื่อคราวเสด็จประพาส และทรงสลักพระปรมาภิไธยย่อ จปร ไว้บริเวณปากถ้ำ พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน เป็นโครงการพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์อัครราชูปถัมภ์ เป็นที่เก็บรักษาหนังใหญ่ ๓๑๓ ตัว ซึ่งยังคงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์